

P R O M E M O R I A

W sprawie Ligi Narodów na podstawie referatu prof. Michała Roztworowskiego i uwag dr. Winarskiego, przedstawionych na konferencji w Ministerjum Spraw Zagranicznych dn. 21-go kwietnia 1920 r.

Stwierdzić trzeba:

- 1/ Brak należytych informacji w naszych sferach politycznych o tem, co myślą na Zachodzie w sprawie Ligi Narodów;
- 2/ Polska trzymana jest we wszystkich organizacjach Ligi Narodów na uboczu.

Organizacja Sekretarjatu.

Sekretarjat Ligi zapewne nie będzie mógł dłużej ponad trzy miesiące pozostać w Londynie, bo Francja stanowczo się temu sprzeciwia. Anglja natomiast pragnęłaby go widzieć w Londynie jeszcze przez trzy lata.

Genewa ma mało szans. Bern i Bruksella również. Najprawdopodobniejszą jest Haga. /Holandja zawsze była centrum organizacji międzynarodowych/.

Sekretarjat ma 7 sekcji:

- 1/ polityczną, 2/ administracyjną, 3/ prasową i propagandy,
- 4/ prawną, 5/ higieny, 6/ tranzytu, 7/ mandatów.

Dwie sprawy najbardziej Polskę interesujące i łączące ją z Ligą Narodów: Sprawa Gdańska i Mniejszości Narodowych należą do Sekcji Administracyjnej.

Stanowisko dominujące Anglji.

Skład Sekcji i Sekretarjatu przeważnie angielski. Dla pozorów tylko zaproszono przedstawicieli innych narodowości.

Zarówno prof. Roztworowski, jak i dr. Winarski, stwierdzają, że Anglja dąży przez Ligę Narodów do opanowania mniejszych państw i dróg tranzytowych, stwarzając najprzeróżniejsze organy kontroli, zależne od Ligi Narodów.

Te tendencje zarysowały się specjalnie na Międzynarodowej Komisji Tranzytu.

Pod wpływem Anglii Liga Narodów nie chce dopuszczać do zbliżenia poszczególnych państw, występując przeciwko odrębnym Konwencjom, pomimo że jest to zgodne z duchem i literą Paktu; narzuca się jako jedyna pośredniczka pomiędzy narodami.

Liga Narodów, również pod wpływem Anglii, ma tendencje do lekceważenia rządów, a zwracania się bezpośrednio do społeczeństwa i jednostek.

Ugrupowanie
polityczne w
Lidze Narodów.

W Radzie Ligi istnieją dwie tendencje: 1/ prowadzenia polityki aliantów jako bloku, lub rozbieżnie; 2/ stworzenie z Rady instancji wszechnarodowej.

Już teraz Liga Narodów nawet przed zwołaniem I-go Zgromadzenia jest terenem realnym walki politycznej i formują się na tym terenie różne ugrupowania polityczne:

1/ ugrupowanie stałe, elementarne: większe państwa i mniejsze;

2/

a/ Anglia, za którą idą Japonia, Grecja i Portugalia;

b/ Hiszpania, z republikami południowo-amerykańskimi,

ugrupowanie zarysowało się w Waszyngtonie na Konferencji Pracy, jako przeciwwaga dla rosnącego panamerykanizmu Stanów Zjednoczonych;

c/ Stany Zjednoczone z Brazylią, które właściwie dzisiaj reprezentuje Amerykę w Radzie Ligi.

3/ Francja i Belgia; przy czym Francja ogląda się za nowymi klientami;

4/ Holandia, państwa skandynawskie i Szwajcaria.

Pomiędzy temi ostatnimi państwami istnieje cichy fakt solidarności.

Stosunek Holandji
do Polski na tere-
nie Ligi Narodów.

Holandja apeluje do Polski, ażeby zawrzeć umowę co do sposobu rozstrzygania sporów i przedstawia ją jako model na pierwsze Zgromadzenie Ligi.

Miałoby to duże znaczenie moralne i podniosłoby nasz prestige w oczach wszystkich państw, biorących udział w Lidze Narodów.

Stosunek Ligi
Narodów do Polski.

Stosunek Ligi Narodów do Polski jest, rzecz można, negatywny.

Liga Narodów, a właściwie kierująca nią Anglija, niemal zupełnie ignoruje Polskę. Nie zaprasza się Polski na posiedzenia Rady, na których omawiane i decydowane są sprawy bezpośrednio nas interesujące.

Przykłady:

1/Nominacja Sir Reginald Tower'a.

2/Uchwała o wyborach w Gdańsku.

/O polityce Tower'a możnaby złożyć memoriał Sekretarjatu Ligi, prosząc o przedłożenie Radzie /.

3/Raport japoński o mniejszościach narodowych.

4/Podanie jedynie do wiadomości Posła Zamoyckiego przyjętą poprzednio rezolucję w sprawie walki z tyfusem w Polsce.

5/Nie zaproszenie Polski do udziału w Komisji, mającej prowadzić ankietę w Rosji.

Finansowo udział Polski przedstawia się bardzo kosztownie. Do 31/III-20 Polska już zapłaciła 16.234 funtów szterlingów.

Budżet jeszcze wcale nie uchwalony. Przewidywać należy, że na I-m Ogólnem Zgromadzeniu wiele państw zaprotestuje przeciwko różnym pozycjom.

/Na posiedzeniu Rady Ligi w Rzymie ma być ustalony porządek dzienny I-go posiedzenia Assemblée.

Wartoby zastanowić się nad tem, jakie sprawy należałoby wnieść na porządek dzienny/.

Panuje przekonanie w sferach Sekretarjatu Ligi, /pp. Monnay i Commère/, że źródłem nieporozumień pomiędzy Polską, a Ligą Narodów jest brak łączności.

W Sekretarjacie będziemy mieli obecnie w sekcji prasowej p.Stanisława Neumana, p.Dr.Winiarski będzie jako rzeczoznawca w Komisji, zajmującej się projektem Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego. Stanowisko bibliotekarza jest stracone z powodu akcji panny Wilson, którą potrafiła przeferować

swoje plany.

/Obecnie w Londynie radca p. Ciechanowski jest łącznikiem pomiędzy Sekretarjatem Ligi, a Poselstwem/.

W Paryżu sprawami Ligi zajmowała się Delegacja Pokojowa. Kontakt jest zbyt luźny. Istnieją jeszcze pewne przeszkody natury osobistej, które utrudniają bezpośredni stosunek z Drummondem. Niektórzy utrzymują, że Drummond słat go jest dla Polski niezbyt zochliwie nastrojony, że obawia się ze strony otaczającego go żydów angielskich i francuskich, aby go nie oskarżano, jako katolika, o zbytnią przyjaźń dla katolickiej Polski.

wnioski:

- 1/ Uznać Ligę Narodów za organizację istniejącą, działającą i wprowadzającą w życie swe uchwały.
- 2/ Zdecydować się na wybór linii politycznej.
- 3/ Określić taktykę odpowiednią; unikać odesobnienia.
- 4/ Zorganizować przedstawicielstwo przy Lidze Narodów; nie przy Sekretarjacie, ani przy Radzie, lecz, zanim ustalona będzie siedziba Ligi, co zapewne potrwa jeszcze długo, - mianować w Paryżu, Londynie i Hadze specjalnych delegatów, obznajomionych ze sprawami Ligi Narodów, a stojących pod względem naukowym na równym poziomie z przedstawicielami innych państw. Jeżeli byłoby trudności natury budżetowej lub personalnej, zamianować jednego przedstawiciela à cheval pomiędzy Londynem, Paryżem, i Hagą.

Wogóle trzeba mieć fachowca, a nie wysyłać delegatów ad hoc.

Warunki:

- 1/ Delegat taki nie może być unieruhamiony. Musi przenosić się ze stolicy do stolicy za Radą Ligi.
- 2/ Musi posiadać bardzo szerokie pełnomocnictwa.
- 3/ Przy kwalifikacjach należy uwzględnić bardzo doświadczną znajomość organizacji międzynarodowych, jej linii rozwojowej i

obecnym tendencji, oraz zdolności traktowania tych spraw, które
Polskę łączą z Ligą Narodów. -

Warszawa, dn. 22 kwietnia 1920 r.

NAJELNIE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA

WARSZAWA

L. Dz. 5862, dnia 26/XI 1920 r.

Wydział